

Premsela opinie De architectuur van verandering

50 jaar smaakvast; het interieur van het onlangs gerestaureerde Catshuis kan er volgens de architecten (!) die de inrichting verzorgden weer een poosje tegen. Afgezien van wat we van hun ontwerp vinden, denk ik dat ze met deze opmerking geen groter bewijs van onvermogen hadden kunnen leveren. Ze tekent het volledige gebrek aan begrip voor wat interieurarchitectuur is, wat een interieur betekent voor de duurzaamheid van een gebouw, wat maatschappelijke en culturele ontwikkeling betekenen voor - bestaande - architectuur, maar vooral wat de invloed van vormgeving is op bewoners en gebruikers van gebouwen en omgekeerd, hoe gebruik een voortdurende invloed heeft op vormgeving en perceptie van het interieur.

Interieurarchitectuur is een jong vak, en hoewel decoratie van alle tijden is zijn we er nog niet helemaal uit of het kunst is of wetenschap. Zo'n tweehonderd jaar geleden begonnen de eerste meubelstukken zich los te maken van de architectonische decoratie en vrij door de ruimte te zwerven, honderd

Premsela opinie De architectuur van verandering

jaar geleden deden de eerste woninginrichters, geïnspireerd door de *Arts & Crafts*-beweging goede zaken en kwamen uit Amerika de eerste ideeën voor een praktische inrichting van de woning, maar pas na de tweede wereldoorlog zien we dat de vormgeving van het interieur ook vanuit een maatschappelijk en sociaal-cultureel perspectief wordt ingezet. Goed Wonen bracht ons, op de golven van de op het Nieuwe Bouwen geïnspireerde wederopbouw, de definitieve verzelfstandiging van de interieurarchitect. Een zelfstandigheid die vooral te danken was (en nog steeds is) aan een eigenzinnige taakopvatting en maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef van de interieurarchitect.

Van die eerste naoorlogse generatie herinneren we ons de namen van Benno Premsela en Kho Liang Ie. Al die anderen, zoals Johan Niegeman, Dirk van Sliedrecht, Carel Wiertz, Coen de Vries, Cor Alons, Penraat, Bromberg, Berkovich, van Berkom etc. hebben vooral met elkaar gemeen dat niet alleen hun interieurs niet meer

 Premsela laat zich graag door visies van anderen prikkelen. Ditmaal een opinie van Kees Spanjers, zelfstandig architect en interieurarchitect, en oud-voorzitter van de BNI.

bestaan, maar dat hun werk ook verder nauwelijks gedocumenteerd is. Het tekent het belang dat wij aan het interieur als cultuurhistorische waardedragers hechten. Maar het geeft ook aan hoezeer de opvattingen over interieur vormgeving veranderen met de tijd. Na het esthetisch moralisme van Goed Wonen kwamen de jaren '70 en werden de idealeen overgenomen door de Stichting Wonen en vastgelegd in de 'Voorschriften en Wenken', waarmee een nieuwe generatie architecten woningen produceerde met volledig voorgeprogrammeerde plattegronden waar geen interieur ontwerper meer aan te pas hoefde te komen. Heel anders pakte Jan des Bouvrie het aan. Vanuit zijn winkel in Bussum en met de hulp van ons eerste lifestyle blad *Avenue* slaagde hij er in het interieur modieus, en daarmee democratisch te maken. Langzaam maar zeker werd door de groeiende internationalisering design betaalbaar en bereikbaar, en ontstond er een nieuw decoratief eclecticisme. Ikea en Habitat deden hun intrede en woninginrichten werd voor de massa een vorm van doe-het-zelven, daarbij van harte ondersteund door de media. De gevestigde orde van interieurarchitecten stond er bij en keek er naar, en was *not amused*.

Interieurarchitectuur is een jong vak, en we zijn er nog niet helemaal uit of het kunst is of wetenschap.

stijlomslagen geaccepteerd, maar wat bleef was de nadruk op het welbevinden van de gebruiker of bewoner. En terwijl onze gebouwen ons doorgaans ruimschoots overleven, weten we inmiddels dat die bewoner of gebruiker om de 6 à 7 jaar verhuist en van werkplek wisselt. Dat mensen verschillende levensfasen doormaken, en daarbij veranderende functionele eisen stellen en andere stilistische voorkeuren ontwikkelen. Interieurs veranderen met hen mee. Daar zijn mooie voorbeelden van, zoals het steeds uitdijende Schiphol, door Kho Liang Ie en Nel Verschuuren voortdurend aangepast aan veranderende eisen en inzichten. Of, op veel kleinere schaal, een kapperszaakje in de Amsterdamse Jordaan, door Joke Budding-Fels in de loop der jaren als een kameleon aangepast aan heersende stijlen. Dat waren sterke concepten, vooral in stand gehouden door bevolgen en vasthoudende opdrachtgevers. Veel vaker zien we dat interieurs gewoon verdwijnen, vervangen worden door de nieuwe kleren van de keizer. En meestal blijkt dat dat wat verdwenen is niet is gedocumenteerd, en pas achteraf beseffen we de waarde ervan.

Ook in een ander voor de interieurarchitect belangrijk marktsegment waren er in de jaren '70 en '80 belangrijke ontwikkelingen. Uit Amerika waaide de kantoortuin over, en het typisch Hollandse antwoord kwam van architecten als Herzberger en van Eijck, die 'gebouwde' interieurs ontwikkelden vol nisjes en 'plekken', spaarzaam en basaal gemeubileerd. De dienstensector groeide rap, en de bouw van nieuwe kantoren raakte in een stroomversnelling. Kantoormeubelfabrikanten als Ahrend en Gispens speelden daar handig op in en ontwikkelden het *one-stop-shopping* model, waarbij de te huisvesten organisatie voor de gehele inventaris, van tapijt en meubels tot pennen en papier bij één leverancier terecht kon. Het ontwerpen van die productlijnen leverde voor Nederlandse ontwerpers mooie kansen op, maar het uiteindelijke interieurontwerp voor de klant, in de acquisitiefase vaak gratis bijgeleverd, diende natuurlijk vooral een commercieel doel en verstoorde de markt van de zelfstandige interieurarchitecten.

Interieurarchitectuur is een jong vak, en we zijn er nog niet helemaal uit of het kunst is of wetenschap.

met creatieve oplossingen komen voor de veranderende eisen die de tijd stelt. Net als in de architectuur leidt dat niet zelden tot verbluffende staaltjes van kijk-mij-eens architectuur, waarmee interieurarchitecten en hun opdrachtgevers denken zich te onderscheiden. Maar gelukkig is er in het vakgebied ook voldoende kennis en traditie opgebouwd om de uitdaging aan te kunnen, en daadwerkelijk nieuwe oplossingen aan te dragen. Zo zien we bijvoorbeeld de overdosis beige waaraan wij onze zieken en bejaarden plachten bloot te stellen langzaam maar zeker plaatsmaken voor ontworpen interieurs, en inmiddels is ook wetenschappelijk aangetoond dat dat het welbevinden van patiënten en bewoners zeer ten goede komt.

 Premsela laat zich graag door visies van anderen prikkelen. Ditmaal een opinie van Kees Spanjers, zelfstandig architect en interieurarchitect, en oud-voorzitter van de BNI.

aan verbouwingen, meubels, stofferingsen en interieurproducten. Het gaat daarbij alleen om geregistreerde interieurarchitecten. Ook een groot aantal architecten(bureaus) is in deze branche actief, waardoor het werkelijke economische belang van het 'ontworpen interieur' waarschijnlijk veel hoger zal liggen.

 Premsela laat zich graag door visies van anderen prikkelen. Ditmaal een opinie van Kees Spanjers, zelfstandig architect en interieurarchitect, en oud-voorzitter van de BNI.

Premsela opinie De architectuur van verandering

Interieurarchitectuur is een jong vak, en we zijn er nog niet helemaal uit of het kunst is of wetenschap.

met creatieve oplossingen komen voor de veranderende eisen die de tijd stelt. Net als in de architectuur leidt dat niet zelden tot verbluffende staaltjes van kijk-mij-eens architectuur, waarmee interieurarchitecten en hun opdrachtgevers denken zich te onderscheiden. Maar gelukkig is er in het vakgebied ook voldoende kennis en traditie opgebouwd om de uitdaging aan te kunnen, en daadwerkelijk nieuwe oplossingen aan te dragen. Zo zien we bijvoorbeeld de overdosis beige waaraan wij onze zieken en bejaarden plachten bloot te stellen langzaam maar zeker plaatsmaken voor ontworpen interieurs, en inmiddels is ook wetenschappelijk aangetoond dat dat het welbevinden van patiënten en bewoners zeer ten goede komt.

In Nederland werken momenteel zo'n 1600 geregistreerde interieurarchitecten. Uit recent onderzoek van de Vrije Universiteit van Amsterdam in opdracht van de BNI blijkt dat de totale werkgelegenheid in de branche uit ca. 2000 personen bestaat. Samen zetten zij met hun adviesdiensten in 2002 zo'n 114 miljoen euro om, ofwel ca. 63.000 euro per werkzame persoon. Daarmee ligt de arbeidsproductiviteit in de branche ongeveer gelijk aan die in de architectenbranche (64.000 euro). Geen cijfers zijn bekend over de omvang van de productie en leveringen die zij met hun dienstverlening faciliteren, maar uitgaande van gemiddelde tarieven voor honoraria mag uitgegaan worden van een investeringsniveau van ca. 1 à 1,5 miljard euro

 Premsela laat zich graag door visies van anderen prikkelen. Ditmaal een opinie van Kees Spanjers, zelfstandig architect en interieurarchitect, en oud-voorzitter van de BNI.

aan verbouwingen, meubels, stofferingsen en interieurproducten. Het gaat daarbij alleen om geregistreerde interieurarchitecten. Ook een groot aantal architecten(bureaus) is in deze branche actief, waardoor het werkelijke economische belang van het 'ontworpen interieur' waarschijnlijk veel hoger zal liggen. Zo'n 35% van de totale omzet wordt gerealiseerd in de particuliere sector. Voor het overige zijn interieurarchitecten vooral werkzaam voor professionele opdrachtgevers. Ongeveer 20% betreft kantoor inrichting. Voor de komende jaren liggen belangrijke aandachtsgebieden vooral in de gezondheidszorg en de sector overheid en openbare gebouwen, nu elk goed voor ca. 7%. Vooral de gezondheidszorg, en aansluitend daaraan de groeiende markt voor ouderenhuisvesting en beschermd wonen, biedt kansen voor interieurarchitecten om met hun specifieke kennis bij te dragen aan een kwaliteitsslag. Ook het publieke interieur, verlengstuk van de openbare buitenruimte, is een terrein waar de inbreng van de interieurarchitect vanouds bijdraagt aan functionaliteit en belevingswaarde. Nieuwe thema's als multiculturalisme, veiligheid en privacy zijn daarbij toegevoegde uitdagingen. Om daar een goed antwoord op te kunnen formuleren bestaat er in de branche behoefte aan platforms voor kennisontwikkeling. Zoals hierboven al betoogd worden traditioneel de gerealiseerde projecten nauwelijks gedocumenteerd, laat staan dat er geregisseerd onderzoek wordt verricht naar succes- en faalfactoren.

Onderzoek en debat horen van oudsher thuis in het onderwijs, maar de vraag rijst of de huidige bacheloropleidingen voldoende zijn toegerust voor zo'n onderzoekstaak. Theorievorming en wetenschappelijke oriëntatie zijn aan de kunstopleidingen over het algemeen stiefmoederlijk bedeed. Ook de masteropleidingen, die her en der worden opgezet, bieden niet een door lectoraten ondersteunde theoretisch wetenschappelijke benadering van het vakgebied, en stijgen niet uit boven de vorming van de individuele student. Naast conceptuele kwaliteit en een theoretisch referentiekader, moeten interieurarchitecten een steeds grotere parate kennis van bouw- en materiaal-

 Premsela laat zich graag door visies van anderen prikkelen. Ditmaal een opinie van Kees Spanjers, zelfstandig architect en interieurarchitect, en oud-voorzitter van de BNI.

 Premsela laat zich graag door visies van anderen prikkelen. Ditmaal een opinie van Kees Spanjers, zelfstandig architect en interieurarchitect, en oud-voorzitter van de BNI.

 Premsela laat zich graag door visies van anderen prikkelen. Ditmaal een opinie van Kees Spanjers, zelfstandig architect en interieurarchitect, en oud-voorzitter van de BNI.

 Premsela laat zich graag door visies van anderen prikkelen. Ditmaal een opinie van Kees Spanjers, zelfstandig architect en interieurarchitect, en oud-voorzitter van de BNI.

techniek en regelgeving hebben, en beschikken over zakelijk inzicht en communicatieve gaven. De ontwikkeling van deze meer bedrijfsmatige kanten van het vakgebied komt tijdens de opleiding onvoldoende aan de orde. Niet duidelijk is of studietoer en programma hiervoor te weinig ruimte bieden, of dat het op veel vormgevingsopleidingen ontbreekt aan een cultuur voor een dergelijke vaktechnische benadering. Het resultaat is een generatie conceptueel sterke interieurarchitecten, die zoals een collega onlangs kernachtig samenvatte vooral 'mooie meubels en krakkemikkige bouwtujtjes' produceren.

 Premsela laat zich graag door visies van anderen prikkelen. Ditmaal een opinie van Kees Spanjers, zelfstandig architect en interieurarchitect, en oud-voorzitter van de BNI.

50 jaar Nederlandse interieurarchitectuur leert ons dat niet alleen de ruimte waarmee we ons omringen verantwoordig is. Ook de wijze waarop het vak van interieurarchitect wordt beoefend wordt in hoge mate beïnvloed door sociale en economische trends. Op de roep om professionalisering heeft het versnipperde Nederlandse onderwijsveld nog geen eenduidig antwoord gevonden. Er is nauwelijks cultureel historisch besef, en er wordt geen structureel onderzoek gedaan naar factoren die het gebruik van gebouwen en onze appreciatie daarvan beïnvloeden. Toch kunnen we er gerust van uitgaan dat het grootste deel van de *total costs of ownership* van gebouwen niet in de stichtingskosten, maar in onderhoud, verandering en inrichting zitten. En dat de economische en maatschappelijke spin-off van een comfortabel, praktisch en mooi interieur belangrijk bijdraagt aan hogere arbeidsproductiviteit, lagere (zorg-)kosten en een betere kwaliteit van leven. Laten we hopen dat de beleidsmakers in het onvermijdelijk snel verouderende interieur van het Catshuis zich dat realiseren.

 Premsela laat zich graag door visies van anderen prikkelen. Ditmaal een opinie van Kees Spanjers, zelfstandig architect en interieurarchitect, en oud-voorzitter van de BNI.

Premsela laat zich graag door visies van anderen prikkelen. Ditmaal een opinie van Kees Spanjers, zelfstandig architect en interieurarchitect, en oud-voorzitter van de BNI.